

Falden paa sin Post¹ – legestudenten som fikk offentlig begravelse

Michael 2023; 20: 341–3.

Evald Pauss var legestudent da han i april 1890 meldte seg som frivillig til tjeneste ved «Ullevolds Lazaret for Difteri-, Skarlagensfeber- og Koppepatienter». Der ble han smittet med difteri og døde. Oppmerksomheten dødsfallet vakte, var spektakulær.

Mens legestudenten Evald Pauss (1866–1890) (figur 1) var i arbeid som legevikar ved det den gang nye epidemilazaret på Ullevål i Kristiania, ble han smittet med difteri. Han ble syk 25. april 1890 og døde etter to dager, bare 23 år gammel.

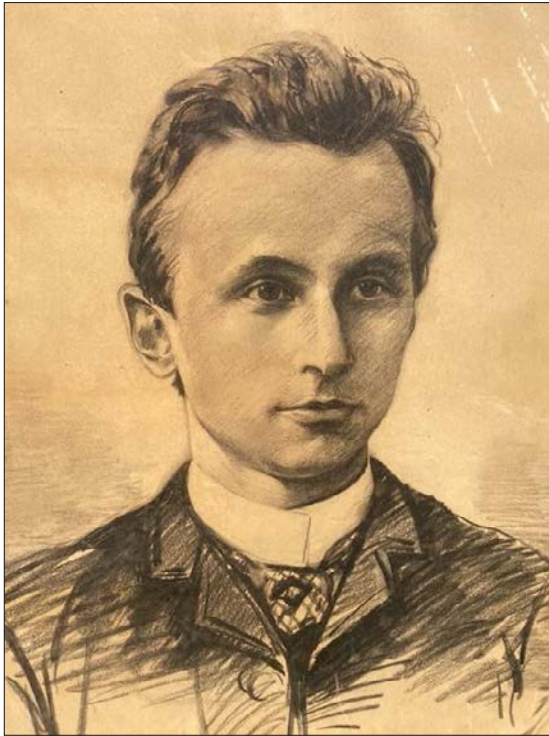
Begravelsen fant sted alt 1. mai i kapellet på Vår Frelsers gravlund. Kisten var overstrødd med blomster, og kommunen hadde fått kapellet pyntet med palmer og grønne planter. Ved kisten ble det lagt ned kranser og holdt taler av ordfører Karl Henrik Lous (1847–1925) fra Kristiania kommune, professor Hjalmar Heiberg (1837–1897) fra det medisinske fakultet og overlege Gotfred Bentzen (1852–1937) fra Ullevål sykehus. Et kor av medisinerstudenter bidro med sang før og etter talen, som ble holdt av sogneprest Fabritius. Så begravelsen til Evald Pauss var på ingen måte et privat anliggende. Han fikk en æresbegravelse på det offentlige bekostning og er fortsatt den yngste i Norge som er hedret på denne måten.

Hvorfor ble en slik ære en ukjent medisinerstudent til del?

Begravelsen ble grundig omtalt i flere av samtidens aviser og tidsskrifter². Her ble det gjort forsøk på å forklare hvorfor en for allmennheten ukjent

1 Avisoverskrift fra *Bergens Aftenblad* 14.05.1890

2 Avisene: *Fædrelandet* s. 1, 05.05.1890 og *Bergens Aftenblad* s. 1, 14.05.1890, ukemagasinet *Hjemmets og Arbeiderens Ven* 1890 s. 241 og *Tidsskrift for Den norske Lægeförening* 1890; 10: 239

*Figur 1:
Evald Pauss.
Kulltegning etter
fotografi. Bildet har
vært i familiens eie,
men ble gitt til Ullevål
sykehusmuseum
i 2023.*

ung mann, ble hedret med noe så uvanlig som en offentlig begravelse³. «Evald Pauss satte sit unge Liv til under Opfyldelsen af sit opofrende Kald som Læge», skrev *Fædrelandet* i sin omtale. Og det fremheves at han plikt- tro og modig tok kampen opp mot en fiende som krevde vel så mange ofre som «Krigens Kugler». Omtalen i *Fædrelandet* ble gjengitt ordrett både i *Bergens Aftenblad* og i *Hjemmets og Arbeiderens Ven* noen dager senere. Opp- slagene inneholdt også en utdypende forklaring til på den ære som var vist den unge medisinerstudenten. Denne forklaring var av det mer moralise- rende slaget: Pauss kan stå som et «manende og lysende Exempel for enhver norsk Student, ja for enhver ung Mand», skrev avisene. Begravelsen kunne minne dem om at de nytelser som ungdommen gjerne trakter etter, var uten verdi sammenliknet med den ære som var vist Evald Pauss. «Der behø- ves ikke et langt Liv for at udrette noget blivende godt og stort», påpekes det – «dertil er ogsaa et kort Liv tilstrekkelig, naar *Ævighedens* Glorie hviler over det og dets Afslutning.»

³ Det hadde bare vært én slik begravelse tidligere i Norge. Det var i 1881. Da ble Thomas Konow (1796–1881) begravet på statens bekostning. Konow var 17 år gammel den yngste av eidsvollsmen- nene. Han var den siste gjenlevende da han døde.

En medisinsk forklaring på æresbegravelsen?

At en lege blir smittet og dør på sin post, har skjedd både før og etter 1890 uten å utløse en offentlig begravelse. Det virker også lite trolig at den ærsbevisningen Evald Pauss ble vist, kom i stand for å tjene som eksempel til etterfølgelse for norsk ungdom. Så kanskje forklaringen heller henger sammen med paradigmeskiftet medisinen i Norge var inne i rundt 1890.

Da Evald Pauss startet sine legestudier i 1884 var norsk medisin i åpen strid. Fakultetets lærerstab ble kritisert av medisinstudenter og praktiserende leger. Det teoretiske og det praktiske sto mot hverandre. Ny viten og nye metoder, ikke minst fra den raskt utviklende mikrobiologien, kom sterkere inn enn før. Mange av professorene la fortsatt et medisinsk helhetssyn til grunn for sin undervisning, hvilket ble ansett som konservativt. Men i tillegg forelå det også betydelige standsinteresser. Legene ville ha både praktisk kunnskap og bedre muligheter for å bruke dem. Legeforeningen var blitt startet i 1886 og ble en kraftfull forkjemper for sine medlemmers arbeidsbetingelser og anseelse.⁴

For den pågående konsolideringen av legestanden var det viktig å synliggjøre legenes samfunnsmessige betydning. Den storstilte, offentlige begravelsen av Evald Pauss kan også tolkes mot en slik bakgrunn.

Sofie Rogstad
sofie.rogstad@gmail.com
Sturlas vei 10,
0772 Oslo

Sofie Rogstad (f. 1942) er cand.philol. og historiker og har blant annet arbeidet ved Riksarkivet.

---

4 Larsen Ø, Berg O, Hodne F. *Legene og samfunnet*. Oslo: Den norske lægeforening, 1986.